

Hafıza Teknikleri ile Kelam

KELAM İLMİNİN DİĞER İSİMLERİ

1. El-Fıkhü'l-Ekber

- ✓ Fıkhın inançla ilgili yönlerini ele aldığı için **Fıkh-ı Ekber (en büyük fıkıh)** adı verildi. Bu adlandırmayı Hanefi mezhebinin büyük imamı; **İmam Azam Ebû Hanife** yapmış ve bu sahada yazdığı eserine el-Fıkhü'l-ekber (en büyük fıkıh) adını vermiştir. İtikadi alandaki bilgi fıkıh ilminde konu edinilen ameli alandaki bilgidен daha üstündür. Çünkü itikattaki bilgi asıldır, ameldeki bilgi ise feridir, ikinci derecededir.

2. Akaid

- ✓ Dinin itikat esaslarını konu edindiği için akaid adı verilmiştir.

3. Tevhid ve Sıfatlar İlmі

- ✓ Konularının ağırlığını Allah'a iman, Allah'ın birleşmesi (tevhid) ve sıfatları oluşturduğu için **ilm-i tevhid** denmiştir.

4. Usulü'd-Din

- ✓ **Dinin aslını** oluşturan akideyi, temel inanç ilkelerini konu edindiği için usulü'd-din adı verilmiştir.

5. Nazar ve İstidlal İlmі

- ✓ Yöntem olarak daha çok düşünme ve akıl yürütmeyi seçtiği için **ilm-i istidlal** ve **nazar** gibi çeşitli adlarla da anılmıştır.

Üç Esas (Usul-i Selase)

- 1. İlahiyat:** Allah'ın varlığı, birliği, sıfatları ve fiilleri, yaratması ve varlık âlemini yaratılışı
- 2. Nübüvvet:** Vahiy, peygamberlik, meleklerle iman ve ilahi kitaplara iman ele alınır.
- 3. Semiyyat:** Melek, cin, şeytan gibi soyut varlıklar, kıyamet ve ahiret (cennet, cehennem vb.) konular işlenir.

Kelam İlminin Ortaya Çıkmasının Nedenleri

İhtilaflar (Şia – Hz. Peygamber yaşarken)

- Hilâfet Meselesi (Gadir-i Hum)
- Kırtas Hâdisesi (Kağıt-kalem)

Siyâsî Anlaşmazlıklar ve İç Savaşlar

- Büyük günah işleyen kişi (mürtekib-i kebîre)nin dindeki durumu (Mürctie)
- İmanın tanımı, mahiyeti, iman-amel ilişkisi meselesi (Hariciler)

Kader ve İrâde Hürriyeti Sorunu (Kaderiyye ve Cebriyye)

Kur'ân ve Sünnet Metinlerinin Yorumu (Selefiyye – Tevil)

İnsanın Düşünen Varlık Olması Gerçeği (Her zihin farklı)

Müslümanlar'ın Diğer Din ve Medeniyetlerle Karşılaşması (Ehli kitap ve Yunan Medeniyeti)

Tercüme Hareketleri

SELEFİYYE'YE İSİMLERİNE BÜTÜNCÜL BAKIŞ

MUHALİFLERİN VERDİĞİ İSİMLER

Eseriyye,
Haşviyye (avam),
Müşebbihe (bazen)

KENDİLERİNE VERDİĞİ İSİMLER

Ehlü's-sünne,
Ehlü'l-hadîs ve's-sünne,
Ashabul Hadis
Ehlü'l-hak

SELEFİYYE

ÖNCÜ İSİMLER

Ahmed b. Hanbel
(Düşüncenin temelleri-öncü)

İbn Teymiyye ve el-Cevziyye
(Sistemleştirenler)

VEHHABİLİK

Selefi anlayışı modern dönemde
temsil eden akım

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

Selefin Akaid Sisteminde 7 temel Prensiptir

1. **Takdis:** Cenab-ı Allah'ı cismani olan şeylerden uzak tutup layık olmadığı şeyi ona yakıştırmamak.

2. **Tasdik:** Kur'an ve hadislerde Allah'ın sıfatları hakkında ne söylenmişse, olduğu gibi kabul etmek.

3. **Aczini itiraf etmek:** Müteşabihler konusunda tevîl ve yorum yapmadan, bu konuda aczini kabul etmek.

4. **Sükût (susmak):** Müteşabih ifadeleri anlamayanların, hakkında soru sormayıp susmaları.

5. **İmsak (uzak tutma):** Müteşabih ifadeler üzerinde yorum ve te'vilden kendini alıkoymak.

Kod Tanım: İmsak Vakti

Kod: "İmsak vaktinde genelde *yorum yapma*"

6. **Keff:** Kalbi Müteşabih olan hususlarla zihnen meşgul etmemek.

Kod Tanım: Keff - **Kess**

Kod: "Kalbinden geçen şeylerin sesini **KESS**"

7. **Ma'rifet ehline teslim:** Müteşabih hakkında âlimlerin söylediklerini kabul ve tasdik etmek

KEFF - KESS

*Kalbi Müteşabih olan
hususlarla zihnen
meşgul etmemek.*

“Kalbinden geçen şeylerin sesini KESS”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

İMSAK - Yorumdan uzak durmak

“İmsak vaktinde yorum yapma”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

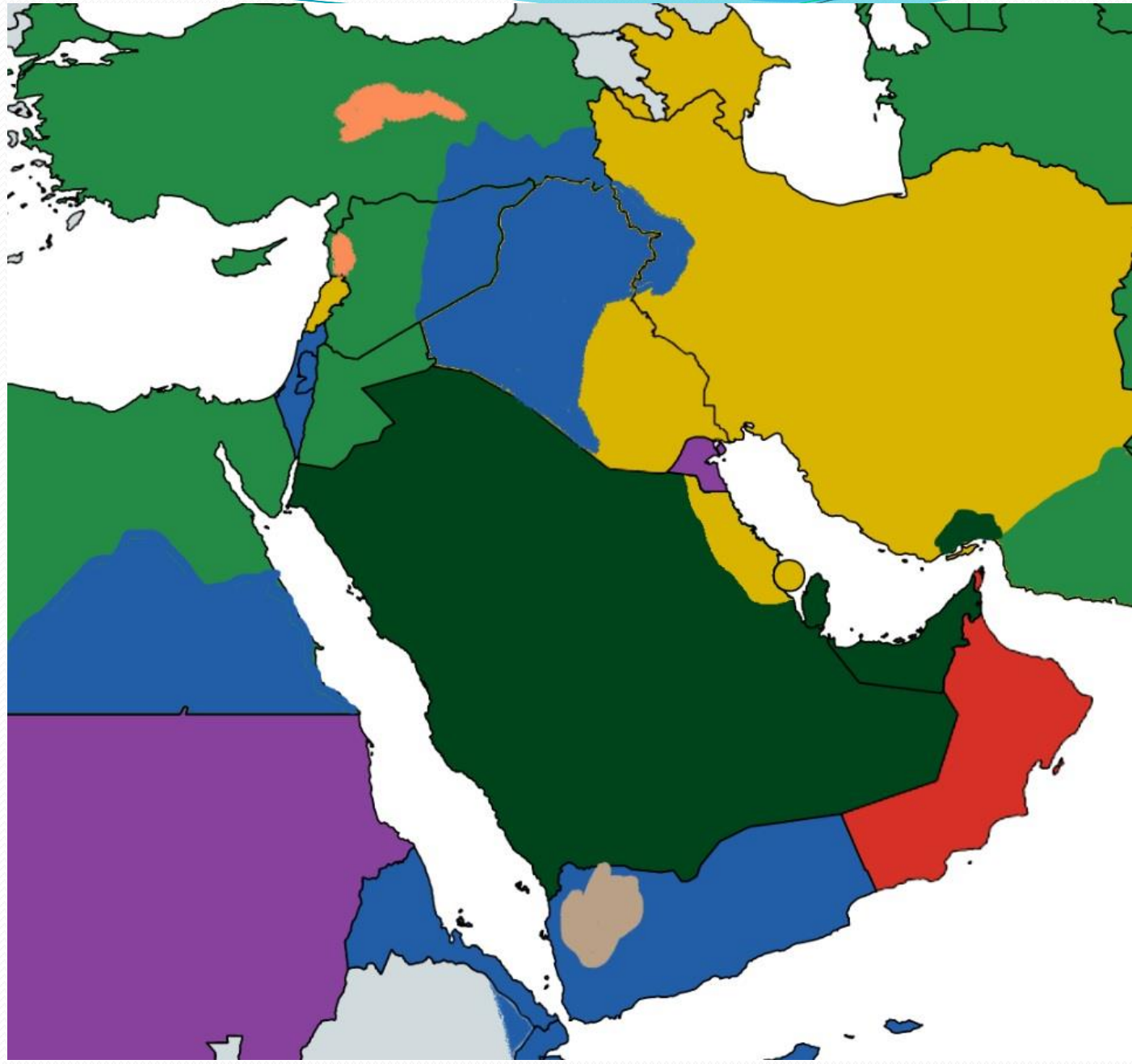
Vehhabilik – Hanbelilik – Suud - Hicaz

- İslamiyet'in ilk asrına kadar geriye giden ve **Ehl-i Hadis** geleneği üzerine Vehhabiliği tesis eden kişi Muhammed b. Abdülvehhab'tır. (1703-1792)
- Selefiler, kendilerini Ehl-i Sünnet'in yegâne temsilcileri olarak görmektedirler.
- Vehhabiyye ise günümüzde genellikle selefi olmayanlar tarafından selefi akımlar için kullanılmakta olan meşhur bir adlandırmadır.
- **İbn Teymiyye** ve **Cevziyye** gibi alimler Selefiyye'ye mensup olduklarından dolayı görüşlerini onlara dayandırır.
- Kimler **bid'at** ve **delalet ehli**?
- Kur'an ve Sünnetten uzaklaşarak aklileşmiş dini metotları olanlar,
- *itikadi ve fıkhî **mezhep** kurucularına tabi olmak,*
- **tarikât** öğretileriyle bütünleşmiş dini hayatlar
- *Türbe, mezar ziyaretleri, kabir başında namaz kılmak, dua etmek gibi amelleri şirk kapsamında değerlendirmiştir.*
- *Mescitlere kubbeler ve yüksek minareler yapmak, içlerini **süslemek bid'at** kabul edilmektedir.*

Görüşleri

- İman; tasdik, ikrar ve ameldir. Artar ve eksilir.
- Allah'ın zatına ve tüm sıfatlarına Kur'an ve hadislerde haber verildiği üzere inanmak gerekir.
- Müteşabih ayetleri ve haberi sıfatları tevil etmek caiz değildir. (Buraya kadar selef görüşü)
- Şefaât, tevessül(vesile aramak) şirktir.
- Müslümanları tekfir ederek canlarını ve mallarını helal saymaları nedeniyle **Haricilik**'le vasıflanmışlar, türbe ve kabirleri tahrip etmeleri nedeniyle '**mezar yıkıcılar**' olarak adlandırılmışlardır.

- Arabistan

Sünni Kelamın Öncüleri

- Aynı dönemde, sünni kesimden **İbn Küllab el-Basri**, **Haris el Muhasibi** ve **Ebü'l-Abbas el-Kalanisi** gibi şahıslar, sünni inanca yöneltelen itirazları cevaplamak düşüncesiyle kelamı öğrenmişler, Ehl-i Sünnetin itikadını kelâmî argümanlar kullanarak ortaya koymaya çalışmışlardır.
- Bu çalışmalar daha sonra Ehl-i Sünnet kelâmı denildiğinde akla gelen Eş'arî ve Mâtürîdî kelâm ekollerine zemin hazırlamıştır.
- Bunda dolayı Sünnî kelâmın öncüleri olarak görülmüşlerdir.

MÜTEKADDİMÜN DÖNEMİ KELAM İLMİ

- *Hicri 3. asırdan, Hicri 5. yüzyılın sonuna kadar üç asırlık bir dönemi kapsar.*
- *Temel mesele Allah'ın zâtı ve sıfatlarıdır.*
- *Ehl-i Sünnet kelâmı bu dönemde olmuştur.*
- *Sünni Kelâm hareketi İbn-i Küllab ile başlamış,*
- *İmam Eş'ari ve İmam Maturidi ile birer ekol haline gelmiş ve takipçileri tarafından geliştirilip genişletilmiştir.*

dikab.dhbt.kodlama

dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

EŞ'ARİLİK - Ebü'l-Hasan el-Eş'arî

- Eş'ari, **Nâsırüddin (dinin yardımcısı)** lakabı ile anılmıştır.
- Ömrünün kırk yılını bir Mu'tezili olarak geçiren Eş'ari, hocasıyla aralarında geçen diyalog sonrası Mutezile'den ayrılmıştır.
- Mu'tezile mezhebini terkedip Sünnîliğe geçişi, **rüyalara** dayandırılırken, bazılarında **üç kardeş(ihve-i selase)** konusunda hocası **Ebû Ali el-Cübbâî** ile yaptığı münazaraya bağlanmaktadır.

el-İbane - EŞ'ari

HA tice

EŞ' i

"Eş'ari, Hanbel'e bağlılığını İBANINA para yatırarak belli etti."

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

el-Has ale'l-bahis

Eş'ari

Eleştirenler

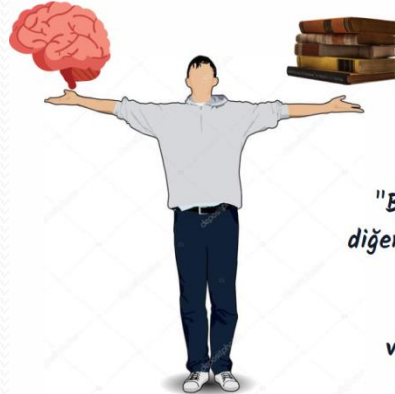
"Sünni âlimler kelamı eleştirince,
Eş'ari; 'ilmin HAS'ı budur' diyerek onları yumuşattı."

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

EŞ'ARİ - el LÜMA

Eş'ari'nin akilla nakil arasında denge kurmaya çalıştığı,
kendi reyciliğini ve kelamcılığını öne çıkardığı eseridir.

"Bir ELLÜMAAA akli,
diğer ELLÜMAAA nakli de
verseniz, kendi
görüşümden
vazgeçmeyeceğim"

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

- Mütakaddimin döneminin en önemli Eş'ari kalamcısı **Ebu Bekr el-Bakillani**'dir.
- Haberi sıfatları te'vile tabi tutmaktan kaçınmıştır.
- Aristo mantığı ve felsefesine karşı çıkmıştır.
- Delilin yanlışlığından delille ispatlanmak istenen düşüncenin yanlışlığına hükmetme (**in'ikāsü'l-edille**) ilkesini benimsemiştir.

BAKİ İlani - BAKIR

“2. EŞİM, Bakırcıydı.”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

MÜTEKADDİMÜN DÖNEMİ EŞ'ARILIK

Eş'ari

el-İbane an usûli'd-diyane
(Hanbele bağlılık)

el-Has ale'l-bahis
(Sünni alimleri kelama karşı
yumuşatma gayesi)

el-Lüma
(Akıl ve nakil uzlaşması -
kendi reyciliği)

2. Bakıllani

Kitabü't-temhid ve el-İnsaf
(Bilginin tanımı ve tabiatçıları
reddetme)

Cüveyni

eş-Şamil fi usuli'd-din
(Kelamın tüm konuları)

Kitabu'l-irşad
(Muhtasarı - Dönem geçişine
zemin)

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

Eş'ariliğin Görüşleri

Ulûhiyet – Asıl Fikriyat

- Eşari, Mutezile'nin va'd ve vaid görüşünden farklı olarak; **Allah'a fiillerinde herhangi bir sınırlama getirilemeyeceğini**, dünyada nasıl bir yaşam sürdüğüne bakmaksızın insanları mükâfatlandırma ya da cezalandırma yetkisinin tümüyle O'na ait olduğunu ileri sürmüştür.
- T. Mala Yutak fikrine, kadınlardan peygamber olur ifadesine bu yüzden caiz derler.

Marifetullah (Allah'ın bilinmesi):

- Akıl hiçbir şeyi vacip kılamaz. Akıl, Allah'ı (c.c.) bulabilecek güçte bile olsa Allah'ı (c.c.) bilmek dinen vaciptir.

Nübüvvet

- Allah kullarından **dilediğini** peygamberlikle görevlendirir. Bu sebeple **kadınlardan da nebi seçilmiştir.**

İsimler

Kod
Tanım

1. Bakıl İani

BAKIRCI

2. C üvey ni

ÜVEY

3. Şehristani

ŞEHİR

4. Fahreddin
er-Razi

5. Kadı Beyza
vi

BEYZA

6. Taf tazan i

TARZAN

7. Seyfettin
el-Amidi

AMİRİ

BAKIL İANI - BAKIR

**“Bakırcı geçinemeyince EŞİ ve ÜVEY evladı
ile ŞEHİRDEN gitti.”**

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

İsimler

Kod
Tanım

1. Bakıl İani

BAKIRCI

2. C üvey ni

ÜVEY

3. Şehristani

ŞEHİR

4. Fahreddin
er-Razi

5. Kadı Beyza
vi

BEYZA

6. Taf tazan i

TARZAN

7. Seyfettin
el-Amidi

AMİRİ

EŞ ari Alimler

BEYZA

“Fahrettin’in, EŞİ BEYZADAN,
TARZAN gibi çocukları oldu.”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

İsimler

Kod
Tanım

1. Bakıl İani

BAKIRCI

2. C üvey ni

ÜVEY

3. Şehristani

ŞEHİR

4. Fahreddin
er-Razi

5. Kadı Beyza
vi

BEYZA

6. Taf tazan i

TARZAN

7. Seyfettin
el-Amidi

AMİRİ

EŞ ari Alimler

“Seyfettin’in EŞİ adeta AMİRİ olmuş.”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

- **Şerif** el Cürcani'de bulunmaktadır.
- **Seyfettin EŞ' **ŞERİFE** adeta onun **AMİRİ** olmuş.**
- **İbn Füreke** ve **Ebu İshak el-İsferayini** gibi isimlerde mütekaddimun dönemi Eş'ari kelamcılarındandır.
- «**EŞ' **İSHAK' **KÜREK'**le dövdü»****

MATÜRİDİLİK

- Asıl adı Muhammed b. Mahmud olan el-Maturidi'dir.
- Maturidilik, Ebu Hanife ve Maturidi'nin görüşleri etrafında oluşmuştur.
- İslami literatürde **Hanefiyye-Maturidiyye** olarak da geçen bu kelimelerin başlangıcı Ebu Hanife'ye dayanmaktadır.
- Ebü'l-Muin en-Nesefi, **Ebu Hanife**'yi bu düşüncenin **en büyük önderi**, Ebu Mansur **el-Matüridi**'yi de Ebu Hanife'nin **görüşlerini en iyi bilen kişi** olarak zikretmiştir.
- Matüridilik, Hanefilikte olmayan bazı görüşlere yer vermesi ve olaylara yaklaşım biçimi dolayısıyla farklı bir yerde durmaktadır.
- Dini hususlarda sadece nakille yetinen Selefîyye ile nakli ihmal edip akli öne çıkaran Mu'tezile'nin din anlayışları isabetli bulunmadığından, Maturidi **nakille akli uzlaştırma yöntemini** uygulayıp geliştirmiştir.
- Matüridiliğin bir ekol olarak tanınması Matüridi'den bir asır sonrasına denk gelmektedir.
- **Ebü'l-Muin en-Nesefi**, başta **Tebşiratu'l-edille** eseri olmak üzere kelim ilmi alanında yazdıklarıyla Matüridilik mezhebinin **ekolleşmesine** önemli katkılarda bulunmuştur.
- Matüridi kelamında müteahhirin dönemi **Ebü'l-Muin en-Nesefi** ile başlar.

- Matüridi'nin başlıca kalam eseri olan **Kitabü't-tevhid**'in önemli bir özelliği, **bilgiyi** bir teori olarak ele alan **ilk eser** olmasıdır.
- Matüridi'nin bir diğer önemli eseri, **Te'vilatü Ehli's-sünne** veya **Te'vilatü'l-Matüridiyye** isimleriyle de bilinen **Te'vilatü'l-Kur'an** isimli **tefsiri**dir.
- Bu eser, fıkıh ve fıkıh usulü ile birlikte kalam alanında da önemli bilgiler içerir. Ayrıca İslami fırkalar, İslam dışı akımlar ve dinlerin eleştirisi açısından önemli bir kaynaktır.

KODLAMA	
Kod Tanım	Kod
	Sesli bir şekilde şarkı gibi seslendiriniz.
Kitabüt Tevhid	“Maturidi'nin Tevhiidiiii, İçerdiiii Bilgiiii,iiiii,
Bilgi öne çıkmıştır.	
Te'vilatü'l-Kur'an	Maturidiii Teeviillii,
T. Matüridiyye	
Te'vilatü Ehli's-sünne	Ehli Sünnet İçerikliiii”

KODLAMA

Maturidilik Mezhebi Eserleri (Kodu ezberle)

Yazar	Eser
Hâkim es-Semerikandi	es-Sevadü'l-a'zam
Rüstüfağni	İrşadu'l-muhtedi
Ebu'l-Yüsr el-Pezdevi	Usûlü'd-din
Nureddin es- Sabuni	el-Bidaye fi Usûli'd-Din
Ebu Ahmed el-İyazi	
Ebu Bekir el-İyazi	
Ömer en- Nesefi	Akaidü'n-Nesefi
Ebü'l-Muin en- Nesefi	Tebşiratü'l-Edille

Kod: “HÂKİM RÜŞTÜ PEZDEVİ, SABUNA YAZI yazarken, **NEFES NEFESE** kaldı.”

MATURİDİ Alimler

RÜŞTÜ PEZDEVİ

“HÂKİM RÜŞTÜ PEZDEVİ, SABUNA YAZI
yazarken, NEFES NEFESE kaldı.”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

Maturidiliğin Temel Görüşleri

- Allah'ı bilmek **aklen** vaciptir. Allah'ın varlığı basit bir tefekkürle bilinebilecek bir husustur.
- **Haberi sıfatlar yorumlanmalıdır.**
- İnsanın fiillerini Allah (c.c.) yaratır, insan kesb eder. İnsanda cüz-i irade vardır ve bütün fiillerinden sorumludur.

Eş'ari ve Maturidi Ekolünün Ortak Özellikleri

- ✓ İman tasdikten ibarettir.
- ✓ Büyük günah işleyen mümin sayılır.
- ✓ Kur'an mahlûk değildir.
- ✓ Ru'yetullah gerçektir.

Eş'ariler ve Matüridiler Arasındaki Farklar

Konu	Eş'ariler (EŞ)	Maturidiler (Matematik)	Kodlama
1. Cüz'i İrade:	İnsanın iradesi, yoktur.	İnsanın iradesi, vardır.	
2. Tekvin Sıfatı: Allah'ın tekvin sıfatı	Tekvin sıfatı yoktur. Kudret sıfatı bu kapsamdadır.	Tekvin sıfatı vardır.	Kod: "Eşimin itikadına göre Cüzi irade ve tekvin yok."
3. Güç yetirilemeyen teklif etmesi (Teklifi ma la yutak)	Allah dilerse isteyebilir. İnsanı mükellef kılabilir.	Allah'ın insana güç yetiremeyeceği şeyi yüklemesi caiz değildir.	Kod: "Matematik bilmeyene Mühendislik yüklemek caiz değildir."
4. Nübüvvet	Kadınlarda peygamberler olabilir.	Erkek olmak şarttır.	Kod: "Eşim nasıl bir feministse artık kadından bile peygamber olur diyor."
5. Sebep ve hikmet	Allah'ın fiilleri bir sebebe bağlı olmak zorunda değildir.	Bir hikmete ve sebebe dayanır. Allah boşuna iş yapmaz.	Kod: "EŞİMİN hareketlerinde bir hikmet-sebep aramıyorum."
6. İbadet mükellefiyeti	Kâfirler hem iman etmekle, hem de ibadetle yükümlüdürler.	Kâfirler ibadetle değil, iman etmekle yükümlüdürler.	Kod: "EŞİM, kâfirlere de ibadet farz diyor."
7. İrtidat (Dinden Dönme)	İrtidat eden kimse tekrar İslam dinine dönerse amelleri de geri döner.	Amelleri geri dönmez.	Kod: "EŞİM evden çıksa da mutlaka geri döner."
8. Ümitsizlik halinde yani son nefeste tövbe (tevbe-i ye's)	Bu durumda tövbe geçerli değildir.	Bu durumda tövbe geçerlidir.	Kod: "Aldatılan EŞLER, son tövbeyi geçerli bulmaz."

Eş'ari ve Maturidi Ekolünün Ortak Özellikleri

- ✓ İman tasdikten ibarettir.
- ✓ Büyük günah işleyen mümin sayılır.
- ✓ Kur'an mahlûk değildir.
- ✓ Ru'yetullah gerçektir.

- İlimlerin teşekkülünü tamamladığı bir süreçtir.
- Mütekadimîn döneminde Mu'tezilî alimler birbirinden farklı fikirlere sahiptir.
- Müteahhirîn devri Mu'tezile'si ise daha tutarlı bir ekol görünümüne sahiptir.

MÜTEAHHİRÜN DÖNEMİ EŞ'ARİLİK

Eş'arilerin Gazzali ile başlayan dönemidir.

Bakillani tarafından formüle edilen inikâs-ı edille delili terk edilmiştir.

Aristo mantığı kelam ilmine sokulmuştur.

Eş'ari kelamı çeşitlenmiştir.

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

İmam Gazzali

- Gazzali, kelim ilminin avama değil, havassa ait entelektüel bir bilgi olduğunu söyler. Ona göre kelim ilmi, inanç alanında ortaya çıkacak hastalık ve problemler için bir **ilaç** konumundadır. Onun için **her beldede** bu ilimle uğraşan kimselerin bulunması gereklidir ve bu bir **farz-ı kifayedir**.
- İslam dünyasında en büyük etkisi özellikle ***felsefe ile kelâmı yakınlaştırmasıdır***. Kendisi bir **dönüm noktasıdır**. Bunun sebebi ***Mantık ilmini Kelam ilmine dâhil ederek***, alanı genişletmiş olmasıdır.
- Yine onun sayesinde **mantık** kitabı *ilk defa medrese müfredatına* girmiştir.
- Gazzali'nin kelami görüşlerini toplu biçimde veren **el-İktisad** önemli bir eseridir.
- **el-Hikme fi mahlûkatillah**'ta insanın ve alemdeki diğer varlıkların yaratılışındaki hikmetlerden bahisle Allah'ın varlığı ve birliği konusunu işlemektedir.
- Öğrendiği bu felsefi görüşleri, tarafsız biçimde **Maķāşidü'l-felâsife** adlı eserinde dile getirmiştir.
- **Tehafütü'l-felasife** adlı eserinde de filozofların bu görüşlerini kapsamlı olarak eleştirmiştir.

Şehristani

- ✓ Gazali'nin başlattığı kelamın felsefileşmesi **Şehristani** tarafından devam ettirilmiştir. Mezhepleri objektif olarak tanıtmaya çalışmıştır.
- ✓ Şehristani'nin **Nihayetü'l-ikdam fi ilmi'l-kelam**'ı klasik sünni kelamın hemen bütün konularını Eş'ari bakış açısı ile ele almakta, pek çok felsefi meseleye ve delile de yer verilmiştir.
- **Kod Tanım: Nihaye t ü'l-ikdam - Nihayet Şehristani – Şehir**
- **Kod: “Nihayet ŞEHRE geldim.”**

Fahreddin er-Razi – El İmam

- ✓ Müteahhirün döneminin önemli isimlerindedir.
- ✓ **Fahreddin er-Razi** ile birlikte **kelam-felsefe evliliği** artık tamamlanmış ve birliktelik resmîyet kazanmıştır. Aristo felsefesini kelam ilminin ayrılmaz bir parçası yapmıştır.
- ✓ Onun en hacimli kelam eseri olan **el-Metalibü'l-aliye** ve bunun muhtasar şekli kabul edilebilecek **el-Muhassal**, felsefi konuların kelam çerçevesine dâhil edilmesinin önemli örneklerini teşkil eder.
- ✓ Razi, **Kitabü'l-erbain**'de kelam ilminin ana konularını yine aynı yaklaşımla ele alır.

Mütekaddimun Dönemi Delil Yöntemleri

- **Kıyasu'l-gaib ale'ş-şahid**
(Görünmeyeni görünene benzetme metodu)
(Mutezile Ruyetullah'ı reddetti)
- **Sebr ve taksim**
(bölümlere ve kısımlara ayırmak)
(Allah'ın varlığına deliller getirildi)
- **İnikâs'ı-edille (Bakillani)**
(delilin yanlışlığı ile düşüncenin yanlışlığına istidlâl)
(Mucize örneği)

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

Müteahhirun Dönemi Delil Yöntemleri

- □ *Tümdengelim*
(Ta'lil, Kıyas, Dedüksiyon)
- □ *Tümevarım (istikra)*
(Eserden müessire varış - Allah'ın varlığına delil)
- □ *Kıyas (Anoloji)*
- *Delale Nefyü'd Delale*
(Dolaylı ispat yöntemi)
(Mutezile Ruyetullah'ı reddetti)

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

Burhan-ı Limmî (Lemmî Delil) – Müessirden Esere Varış / Tümden Gelim / Kıyası İlet

Tanım:

Sebebin varlığından sonuca gidilen delildir.

Münasebetin hem zihindeki hem de realitedeki illeti olmasıdır.

Özellikler:

- Sebep-sonuç ilişkisi üzerinden yürür.
- Genellikle daha sağlam ve zorunlu delil türü olarak kabul edilir.

Örnek:

- Bu adam öksürüyor
- Her öksüren hastadır
- Şu halde bu adam da hastadır.

Burhan-ı Innî (İnnî Delil) / Eserden Müessire Varış / Tüme Varım / Kıyası Delalet

Tanım:

Sonuçtan sebebe gidilen delildir. Bir olay ya da durum gözlemlenir, ardından onun hangi nedenden meydana geldiği araştırılır.

Özellikler:

- Daha çok tümevarım (indüksiyon) yöntemine dayanır.
- Zorunlu değil, **güçlü bir olasılık** üzerinden yürür.

Örnek:

- “Yerde ıslaklık var, demek ki yağmur yağmış.”
- Her veremli olan öksürür
- Bu adam veremlidir
- Şu halde bu adam da öksürür.

Şeklindeki bir kıyasta adamın **öksürüp öksürmediği görünür bir olay olarak bilinmiyor**, yani orta terim (veremli olma) sonucu gerçek bir olay olarak doğurmuyor; sadece zihnen sonuca delâlet ediyor.

Bilgi Edinme Yolları/Bilginin Kaynakları

1. Beş Duyu (Havass-ı Selime)

2. **Haber (vahiy)**: Kalam kaynaklarında haberler kesinlik hiyerarşisine göre birkaç sınıfa ayrılır. Kesinlik düzeyinin en üst noktasında bulunan haber **mütevâtir** olmalıdır.

3. **Akıl**: Zehirli maddeler insan için zararlıdır. Akıl bu yargıyı kolaylıkla verebilir.

Akıl sahibi insanın, Allah'ın bilgilendirmek ve doğruyu göstermek için gönderdiği peygambere ihtiyacı vardır. Zehirli besin örneği

Keşif ve Rüyanın Bilgi Edinme Yolu Sayılması

- ✓ Keşif, Allah'ın bazı sevgili kullarına ilham yoluyla çeşitli konularda bilgiler vermesidir. Ancak bu tür olağanüstü olaylar sadece veli denilen kişilerde değil, başka şahıslarda da görülebilir.
- ✓ Sözgeşi isyankâr ve inanmayan kişilere de Allah bazen olağan üstü olayları verir. (İstidrac)
- ✓ Sonuç olarak bu tür de bir bilgi türüdür lakin bağlayıcı değildir.
- ✓ Sufiler, keşfi kabul eder.

Varlık Çeşitleri

- ✓ Varlık kavramları, felsefenin etkisiyle Gazzali'den sonra kelamcılar arasında tartışma konusu olmaya başlamıştır.
- ✓ *Kelamcılar* varlık için **Kadim ve Hadis**; *Felsefeciler* ise **Vacib, Mümkün ve Mümteni** kavramlarını kullanırlar.

Hadis(Muhdes) Varlık:

- ✓ **Âlem / Allah'ın dışında varolan her şey**
- ✓ **Alem**; cevher, cisim ve arazdan ibarettir.

Alem - Hadis Varlık

"Alemsin ya
HADİS-e"

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

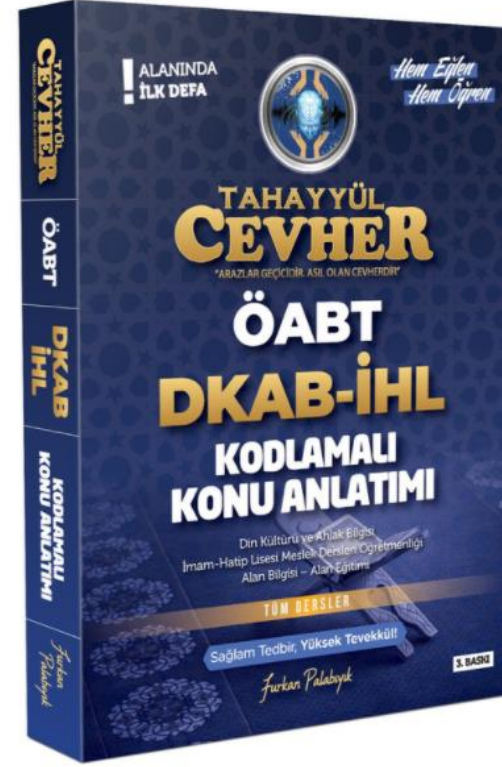
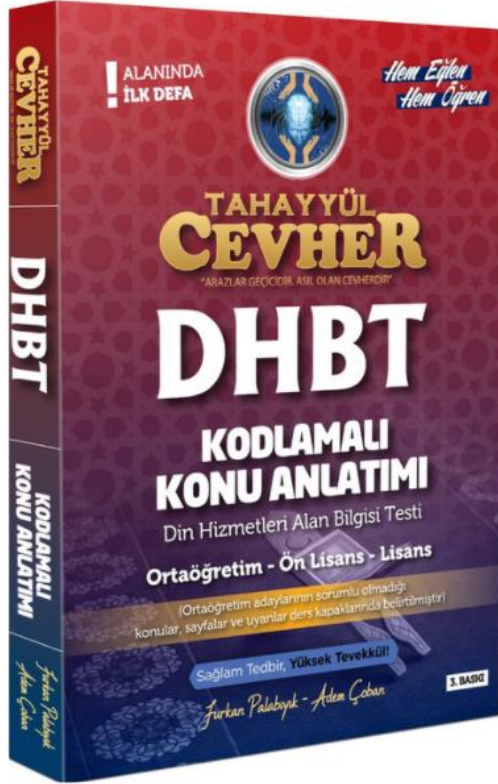
Cevher

- ✓ Kelâmcılar cevher yerine bölünmeyen en küçük parça anlamına gelen **cüz ellezî lâ yetecezzâ** şeklindeki ifadeyi de kullanırlar.
- ✓ Cevher, şahidde(görünen) bulunan, araz kabul eden mütehayyiz(yer kaplayan) akledilebilir bir varlıktır diye tarif edilir.
- ✓ Âlemin en temel unsuru cevherdir.
- ✓ **Bölünemeyen en küçük parça**dır.
- ✓ Cevher düşüncesini ilk savunan **Mu'tezile** mensuplarıdır. Nazzam, reddeder.

Araz

- ✓ Bir zaman diliminde ortaya çıkan ve aynı zaman diliminde yok olan vasıftır.
- ✓ Araz âlemin unsuru sayılır. Mekan tutamazlar.
- ✓ “Dünya malı” ve “bulut” gibi yok olması, var olmaya başladığında düşünülen şeyler için araz kelimesi kullanılmıştır.
- ✓ Örneğin bir meyve ağacı, mevsimlere göre değişirken asıl itibariyle varlığını sürdürmektedir. Öyleyse ağaç cevher, mevsimine göre değişmesi arazdır.

CEVHER - ARAZ

“Arazlar geçicidir, asıl olan **CEVHER**'dir.”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

Teceddüd-i Emsâl

- ✓ Teceddüdü'l-emsâl, “benzerlerin, aynı nitelikteki cevher ve arazların **yenilenmesi, ard arda** devam etmesi” demektir. (2018 DHBT Çıkış Sorusudur)
- ✓ Hudûs teorisini temellendirmeye yönelik bir çaba olarak ortaya çıkmıştır. Dünyada gerçekleşen **sürekliliğin, değişimin** açıklanmasını sağlar.
- ✓ Kur'an'da ve hadislerde rastlanmaz. Bazı kelimacılar, “O, her an yaratma halindedir.” (Rahman, 55:29) ayetini de delil gösterir.
- ✓ Kelâm literatüründe teceddüd-i emsâl yerine bazen “**halk-ı cedîd(yaratılanların yenilenmesi)**”, “**hudûs-i dâim(sonradan olanların yenilenmesi)**” ve “**teâkub(birbiri ardınca)**” gibi tabirler de kullanılır.

te CEDDÜD i Emsal

“CEDDÜM *ard arda* yeni devletler kuruyor. Tarihte EMSAL-i yok.”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

Kümûn ve Burûz

- Bir cismin diğeri bir cisimde veya bir arazın bir cisimde bilkuve var olması anlamında felsefe ve kelâm terimidir.
- **Kümûn**, “gizli olmak, gizlenmek” anlamına gelir. Karşısı **zuhûr (veya burûz)** olup “gizli iken ortaya çıkmak” demektir.
- Kümûn ve zuhûr meselesi erken devir kelâm âlimlerinin **tabiat felsefesine** ilişkin tartışmalarında ortaya çıkmıştır.
- Kümûn nazariyesini savunanların başında **Nazzâm** ve **Câhiz** gelir.
- **Nazzâm’a** göre **tevhide kanıtlamak** ancak kümûnü benimsemekle mümkün olur. Niteki Kur’an’da içilen suyu buluttan indirenin, yakılan ateşin ağacını bitirenin Allah olduğu belirtilirken (el-Vâkıa 56/69-72) yağmurun bulutta ve ateşin odunda saklı bulunduğuna işaret edilmiştir.
- İnsan soyunun zerreler halinde Âdem’in sırtından çıkarıldığını bildiren hadis de kümûn nazariyesinin doğruluğuna ilişkin bir başka delil sayılmıştır.
- Ehl-i sünnet ile Mu’tezile kelâmcılarının çoğunluğu bunun yerine **cevher ve araz teorisi** esasına dayanan bir tabiat felsefesini kabul etmiştir.
- Ateş, karşısı olan suyu da ihtiva eden odunda saklı olamaz.
- Allah’ın yaratıcılığı bütün varlıklar üzerinde her an etkilidir.

NAZZAM / KUMUN

“Ne çok **NAZZ** yaptı, **KUMU** verin şuna ya.”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

Tafra - Nazzam

- “Atlamak, âniden sıçramak” anlamındadır. Teori öncelikle Hişâm b. Hakem tarafından kullanılmış, fakat günümüze intikal eden şekliyle Nazzâm tarafından geliştirilmiştir.
- Cismin mesafenin bir kısmını **sıçrayarak** geçtiğini ileri süren bir kelâm ve felsefe terimidir.

NAZZam - TAFRA

Kuş Tribi

“Senin NAZZ-ına da TAFRA’na da sıçrarım he.”

dikab.dhbt.kodlama
dhbt.dkab.kodlama

FURKAN PALABIYIK

